

Dr. Benedek Dezső

Tudásra van szükségünk a túléléshez

Mindenki számára világos, hogy új világrend van kialakulóban. Az óra ketyeg, az átállás közeledik attól függetlenül, hogy mennyi skandallumot, komplikációt hallunk Románia európai integrációjáról. A megváltozott körülmények között pedig a politikai és gazdasági konjunktúra nem lesz tekintettel a nemzeti kisebbségek lelkiismeretlenül kezelt oktatási rendszerére. A Georgia Állami Egyetem kutató- és előadótanáraként kulturális antropológiával, összehasonlító irodalommal és a kelet-ázsiai nyelvek, valamint kultúrák tanításával foglalkozom. Az antropológiai kutatás területén belül a kulturális túlélés kérdése a fő szakmám, ez a kenyerem. Az erdélyi kultúrának a fennmaradásával is törődöm, hisz innen mentem el, és sajnos azt észleltem, hogy az erdélyi magyar kultúra is pont olyan nagy problémákkal küszködik, mint más hasonló kisebb kultúrák. Én többnyire kisebb kultúrákkal foglalkozom Délkelet-Ázsiában, Ausztrónéziában. Sokan azt hiszik, hogy már ezért sem alkalmazhatók tapasztalataim az erdélyi mintára. De a politikai és gazdasági vektorok, amelyek ezeket a dolgokat befolyásolják, pontosan ugyanazok nyelvtől, kultúrától függetlenül. Mivel ezeket a folyamatokat már végignézttem, egészen biztos vagyok abban, hogy itt is pontosan úgy fognak lezajlani, ha nem teszünk valamit.

Minden kultúrának kell legyen gazdasági felhajtóereje is, nem elég a hit, a nemzeti érzés. Ilyen körülmények között pont a szülők lesznek azok, akik azt mondják a gyerekeknek, hogy menjetek csak román iskolába, ott tanultok valamit, mert csak akkor kaptok egy jó állást, ha tudtok. Az itteni magyar kultúra sorsát éppen a magyarok fogják ilyen módon megpecsételni. Az az évszázados, nemzetet éltető dac, ami tulajdonképpen átmentette ezt a kultúrát sok évszázadon keresztül különböző nehézségek és veszélyek között, meg fog szűnni. Azért fog megszűnni, mert a nemzeti érzés csak addig hasznos a kultúra fenntartásában, amíg a kultúrának gazdasági felhajtó ereje is létezik. Mondjuk ki magyarul: olyan helyzetbe juttatjuk magunkat, amikor már nem lesz érdemes magyarnak lenni, mivel nem lehet belőle megélni. Sokkal jobban meg lehet élni, ha az ember nem a gyenge minőségű magyar iskolába adja a gyermeket, nem magyarul tanul. Ez a legnagyobb veszély az ilyen kis kultúrák számára. Nem a románok teszik tönkre az erdélyi magyar kultúrát, hanem a magyarok. Közülük is azok a lelkiismeretlen oktatók, akik nem tanítják meg a gyermeket elsősorban erre a kulturális veszélyre, és nem tanítják meg arra, amiért a tanárok tulajdonképpen a fizetésüket kapják.

Amikor 5-6 évvel ezelőtt azt mondtam, hogy a magyar szakon tanuló diákok egy adott pillanatban önmaguktól át fognak iratkozni a román szakokra, ha ott többet tanulhatnak, mindenki kinevetett, és azt mondták, hogy félrebeszélek, ilyesmi soha nem fog megtörténni itt, Erdélyben. De megtörtént. A diákok kezdtek átszállingózni a román szakra, ahol voltak olyan tanárok, akik becsületesen megtartották az óráikat, és a végén olyan is történt, hogy egy egész év átiratkozott a román szakra. Akkor már

kezdték komolyabban gondolkozni a hitetlenkedők is azon, hogy mégis kellene tenni valamit.

Abban a pillanatban, amikor Románia az Európai Unióhoz csatlakozik, és nagy tőkeinfúzió érkezik ide, lesz pénz mindenre, de csak azok számára, akik tudnak. Az uniós csatlakozása következtében a versenyképesség feltételei is megváltoznak, így nem a diploma, hanem a tudás számít majd. A diploma át fog alakulni névjegykártyává, nem nagyon fog számítani, mi van rajta, az fog számítani, mit tud a tulajdonosa. Jelen pillanatban pedig mi, erdélyi magyarok nem nagyon tudunk. Nem tudunk azért, mert az oktatási mechanizmusunk gerince valahol 10-12 évvel ezelőtt megroppant, és hovatovább romlik.

Hogyan jutottunk idáig? A rendszerváltás után már nemcsak állami, hanem magánegyetemekre is lehetett menni, és nemcsak egy helyen lehetett valakinek munkahelye, hanem több oktatási intézményben is. Ennek pedig az lett a következménye, hogy az oktatók elkezdtek ingázni. Természetesen, be kell ismernünk, ez az esetek legnagyobb részében azért történt, mert a tanárokat nem fizetik meg rendesen. A tanárok, tanítók tengődnek, és ahhoz, hogy egy kicsit rendesebben megéljenek, több helyen is munkát kell vállalniuk. Az egyetemi tanárok vállaltak munkát, akár 2-300 km-re az otthonuktól, és rájöttek, hogy ha néha elkésnek ingázás közben az óráról, abból nagy baj nem lesz. (A magánegyetemen ezt nem lehet megengedni, mert ott rögtön intézkednek vagy elbocsátják az illetőt.) Ahol ezt inkább megengedhetik maguknak, azok az állami egyetemek. Aztán rájöttek, hogy nemcsak keveset lehet késni, hanem sokat is, majd néha el sem mentek órára. Végül pedig – beismerem, szélsőséges esetben – olyan is előfordult, hogy egy félévben egyetlen órát sem tartott meg az illető egyetemi tanár, és internetes megoldásokkal vizsgáztatott. Jó jegyeket adott, hogy ne panaszkodjanak a diákok, ők pedig elfogadták, mert nem kellett tanulni, a diploma viszont meglesz. És ez a legrosszabb dolog, ami elképzelhető. Ugyanis valójában sem a diákok, sem az oktatók nem értették meg egészen pontosan, hogy ennek mi lesz a következménye. Hogy az átállás után, amikor lesz pénz mindenre, a jó tudású embereket fogják keresni, mi pedig, ha így folytatjuk az oktatásunkat és a tanulásunkat, akkor nem fogunk tudni. Ilyen körülmények között pedig pár év alatt teljesen világossá fog válni az erdélyi magyarság számára, hogy ha magyar iskolába íratják a gyerekeket, akkor nem fognak tudni, nem lesznek életképesek olyan értelemben, hogy nem lesznek elég konkurensok ahhoz, hogy megfelelő munkahelyekhez jussanak. Ezért jobb lesz, ha a gyereket román iskolába adjuk, aztán magyarul majd tanul valahogy. Ezt megakadályozni csak úgy lehet, ha most, úgymond az utolsó órában összefogunk, és teszünk valamit.

A kultúrávesztés folyamatát szerintem meg lehet állítani, meg lehet fordítani. Láttam erre is példát a világ más tájain, ahol önasszimilációs veszélyben álltak különböző kisebb nemzetek: az észtszázági oroszok között vagy Timorban és Indonéziának egyes területein. Rájöttem, hogy ez a folyamat azért fordítható meg, mert viszonylag kis népességről van szó. Szerintem kb. 500 ezer emberre kellene hatni ahhoz, hogy ez a folyamat valójában megforduljon. Hogy mit lehetne tenni? Legelőször azt, hogy mindenki nézzen szembe önmagával. Elsősorban a pedagógusok. Értsék meg, hogy

tulajdonképpen az erdélyi magyar kultúrának a fennmaradásáról van szó, és kezdjenek el rendesen felkészülni az óráikra, lelkiismeretesen tartsák meg az óráikat. Ennek a kulturális problémának a megoldása nem szabad pénzbe kerüljön. Mindenki arról beszél, hogy ha valamit tenni kell, honnan lesz arra pénz. Állandóan azt próbálom elmagyarázni, hogy itt nincs pénzre szükség. Tulajdonképpen a nagy baj azóta kezdődött, amióta a nagy pénzek, az európai uniós, a Soros-pénzek kezdtek bejönni az országba. Az emberek elkezdtek a pénz után futni, pénzt vadászni, és lelkiismeretlenül bánni kulturális értékeinkkel.

Ha összeszedjük magunkat és épkézláb oktatást indítunk el, ami nagyon rövid idő alatt nagyon jóvá válhat, akkor mindenki, nemzetiségtől függetlenül a mi jó iskoláinkba fogja járattatni a gyerekeit. Ez pedig a magyar kultúrának és az egész térségnek a javára válhat. Azt nem én találom ki, hogy a románok is magyar iskolába adnák a gyerekeiket. Ez már megtörtént, Szászrégen körül, ahol Pakó Benedek nagyon lelkiismeretesen és nagy odaadással kezeli az oktatást, és a románok is nagyon szívesen a jó magyar iskolába adják a gyerekeket. A románok nem érzik azt, hogy ettől kevésbé válik románná a gyerek, hogy elveszíti identitását. Csak többet fog tudni, esetleg nagyobbak lesznek az esélyei. Vagy ott vannak a brassói, szebeni, segesvári német iskolák. Azok, akik ezekbe az iskolákba kerülnek, nagy általánosságban nem erdélyi németek, szászok. Az osztályok 90 százaléka románokból áll. A románokat egyáltalán nem zavarja, hogy a gyerekek német iskolába járnak, ugyanis tudják, hogy az uniós környezetben ez milyen nagy dolgot fog jelenteni. Tehát az, hogy valaki magyar iskolába jár, attól megmaradhat jó románnak. És erre már nagyon sok példa van. Természetesen a románságnak a magyarokhoz való hozzáállása más, mint a németekhez és a német nyelvhez. Van sovinizmus mindkét részről. Ellenben vitathatatlan az is, hogy minden, ami ide érkezik, az Magyarországon keresztül érkezik. A románok már rég rájöttek arra, hogy ennek milyen nagy jelentősége van. Kolozsváron, a Heltai Alapítványnál például románok magyarul tanulnak. 30 évvel ezelőtt nem hittem volna, hogy egy román elmegy magától, ráadásul pénzt és időt áldoz arra, hogy megtanuljon magyarul. Természetesen ennek megvannak a pragmatikai előnyei. Tehát ha egy jó oktatói gárda kikerül, és az emberek lelkiismeretesen kezelik a dolgokat, lehetetlen, hogy ne legyen sikere. És ez megmentheti az erdélyi magyar kultúrát.

Sokszor és sokat beszélnek arról, hogy mennyi káros dolog jön Európába Amerikából. Nem a Coca Colát, és a gyorsétkezdéket kellene tőlük eltanulni, hanem a munkamorált. Itt nagy áldozathozatalra lesz szükség. Tudom, nagyon ironikusan hangzik, hogy az áldozat ebben a korban az lesz, hogy azért a kis tanári fizetésért, amit kapnak, és ami nem elég semmire, azért tartsák meg lelkiismeretesen és becsületesen az óráikat. De katasztrofális következménye lesz annak, ha nem így tesznek.

Két síkon kell lépni. Az egyik utat bárki kipróbálhatja. Az oktatás minőségét nagyon gyorsan fel lehetne hozni, ha a már létező forrásokat felhasználnánk. A Georgia Állami Egyetemen éppen ezzel a céllal kísérleteztem ki egy szisztémát. Arról van szó, hogy a diákok minden órán kapjanak egy rövid, öt perces tesztet az előző óra anyagából. Eleinte lehet, hogy nem fognak neki örülni, de nagyon hamar megszokják, és rövidesen beleépül a készülésbe, az egész életükbe. Már nem tesztnek kezelik, hanem

szükséges mindennapi történésnek, és megváltozik az attitűdjük, a hozzáállásuk iránta. Ráadásul csak akkor van értelme, ha az óra végén a kijavított tesztet a diákok azonnal visszakapják. Az esetleges hibákat már mint házi feladatot kapják meg, hogy korrigálják. Ennek hihetetlenül nagy oktatásminőség-javító hatása van, ezért kell valahogy bevezetni. Ehhez azonban a tanárnak segítségre van szüksége. Idősebb, nyugalmazott tanárok, barátok, nagyszülők, esetleg szülők segítségét lehetne, kellene kérni, akik be tudnak menni az iskolába, kijavítani a teszteket. Ráadásul ezt mind úgy kell csinálni, hogy pénzbe ne kerüljön, mert az oktatásban a pénz az, ami eddig is a problémát okozta. Lelkiismeretes, önfeláldozó, önkéntes munkával kell megszervezni, és meg is lehet, kikísérletem, tudom, hogy működik, csak a hozzá szükséges becsületes embereket kell megtalálni. Így a tanár könnyebben átlátná az osztály színvonalát, tudná minden órán minden gyerekről, mit tud és mit nem. Nagyon hamar kiderülne, kik azok a jó képességű gyerekek, akikkel érdemes többet foglalkozni, hogy ne vesszenek el, illetve hol szorulnak segítségre a gyengébbek. Ha ezt a módszert legalább egy évig következetesen használják, olyan pozitív hatása lehet, ami teljesen egyedülállóvá tenné az oktatást, az eredményeit. Többet tudnának a diákok. Ez pedig később természetesen azzal jár, hogy sokkal jobb állásokat fognak kapni maguknak az európai uniós világban. A magyar oktatás értéke fog megnőni. Biztos vagyok benne, hogy ha majd jó hírrel szerepelnek a diákjaink, jók lesznek az oktatóközpontok, az iskolák, akkor Magyarországról, a határ mellől, Debrecenből, Szegedről is átjönnek az emberek tanulni, mivel az elején az élet itt természetesen olcsóbb lesz, mint Magyarországon. Ugyanakkor a minőség sokkal jobb lesz, mint ott. Hiszen ma Magyarországon is ugyanezekkel a problémákkal küzdenek. A különbség csak az, hogy a nagy lelkiismeretlenség, amiben fuldoklik ott is az oktatás, nem jár a magyar kultúra önasszimilációjával. Ott a magyar kultúra nincs asszimilációs veszélyben, ugyanígy a román kultúra sincs, itt csak az erdélyi magyar kultúra van ennek kitéve. De abban az esetben, ha ezeket megtesszük, akkor felerősödik az erdélyi magyar kultúra.

Két éve megalakítottuk Kolozsváron a Centurion Nemzeti Társaságot. Célunk segíteni a diákokat olyan problémáikban, amelyeket az egyetem vezetőségével nem tudnak megtárgyalni, illetve segíteni az oktatókat is. Az utóbbi tíz-tizenkét év pangása olyan minőségi oktatói hiányhoz fog vezetni nemsokára, ami már magában megroppantáná ennek a kultúrának a kontinuitását. Tehát most azonnal egy tehetségkutató- és ápoló programot kell indítani. Egyébként ez létezett a két világháború között is, és hihetetlenül pozitív és nagyszerű eredményei voltak itt Erdélyben. A Centurion Társasággal el is indítottunk egy programot: egy harmadéves hallgatót kiküldtünk Debrecenbe szakosodni, most továbbképzésen van Budapesten (kisült ugyanis, hogy Erdélyben hivatalosan erre kiképzett tehetségkutató és -ápoló nem volt). Kolozsvárról két pedagógust is kiküldtünk Debrecenbe kiképzésre. Ők ősszel visszakerülnek, és elkezdik a szűréseket. Munkájuk nyomán minden évben tíz tehetséges diákot szeretnénk taníttatni hetedik osztálytól érettségig. Tíz éven keresztül szeretnénk ezt a programot folytatni, és ez kitermelné azt a minőségi oktatói szükségletet, ami később felmerül.

Ha az erdélyi magyar kultúra veszélyeztettségével kapcsolatos aggályaimat nem osztják a pedagógusok, de mégis tesznek valamit a magyar oktatásért, kipróbálják módszeremet, és ettől egy jobban működő oktatás jön létre az általam előre jelzett látványos eredmények nélkül, akkor máris nyertünk. A becsületesen végzett munka senkinek nem válik kárára. Abban az esetben viszont, ha nekem lesz igazam, és bekövetkezik a kultúravesztés, akkor ki vállalja a felelősséget

